

GENEL DEĞERLENDİRME

2007 yılının ikincisi yarısında Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) başlayan ve takip eden süreçte Avrupa ve Asya'ya da sıçrayarak etki alanını genişleten küresel mali kriz, bu yılın Eylül ayında ABD'nin önde gelen yatırım bankalarından Lehman Brothers'ın iflas başvurusunda bulunması ile yeni bir evreye girmiştir. Krizin erken aşamalarında finansal kuruluşlar arasındaki borçlanma piyasalarında likidite sorunu olarak ortaya çıkan durum, finansal kuruluşlara güvensizlik sorununa dönüşmüştür. Buna bağlı olarak, tasarruf sahipleri ve diğer yatırımcılar, başta ABD devlet tahvilleri olmak üzere güvenilir yatırım alanlarına yönelmişlerdir. ABD dolarının hızla değerlenmesine yol açan bu eğilim, aynı zamanda finansal varlıkların yeniden fiyatlanmasına ve finansal kuruluşların piyasa değerlerinde büyük düşüşler yaşanmasına yol açmıştır. Bu nedenle gelişmiş ülke otoriteleri, finansal istikrarı sağlamak amacıyla uzun süredir sağladıkları likidite desteğine ilave olarak, finansal kuruluşların mevduat ve diğer yükümlülüklerine çeşitli derecelerde garanti vermek, bu kuruluşlara sermaye desteği sağlamak ile para ve maliye politikalarını gevşetmek gibi tedbirler almışlardır. Alınan bu tedbirler sayesinde kredi piyasalarının işleyişinde belli bir düzelmeye olsa da, piyasalardaki oynaklığın halen yüksek düzeyde olduğu ve küresel iktisadi faaliyete ilişkin göstergelerin olumsuz seyrettiği gözlenmektedir.

Gelişmiş ülke piyasalarında yaşanan bu gelişmelere paralel olarak, uluslararası sermaye akımlarının yön değiştirmesi ve küresel ekonominin yavaşlamaya başlamasıyla birlikte, 2008 yılının ikinci yarısından itibaren gelişmekte olan ülkeler de belirgin olarak krizin etki alanına girmişlerdir. Türkiye'nin de dahil olduğu gelişmekte olan ülkeler, yatırımcıların risk iştahındaki azalma sonucu sermaye çıkışına maruz kalmış ve bu nedenle para birimlerinde ve yatırım araçlarında önemli değer kayıpları yaşanmıştır.

Küresel krizin yol açtığı kredi daralmasının ülkelerin büyüme oranları üzerindeki etkileri giderek daha belirgin hale gelmektedir. Gelişmiş ülkeler başta olmak üzere birçok ekonomide büyüme beklentileri azalmakta ya da daralma beklentisine dönüşmektedir. Diğer taraftan, küresel ekonomide beklenen bu yavaşlama ve emtia fiyatlarındaki düşüş eğilimi, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin enflasyon oranlarına olumlu olarak yansımaya başlamıştır. Önümüzdeki aylarda küresel enflasyondaki düşüşün hızlanarak süreceği öngörülmektedir.

Küresel kriz nedeniyle dış finansman imkanlarının azalması ve sermaye çıkışlarının ivme kazanması, önümüzdeki dönemde ülkemiz cari açığının finansmanında güçlük yaratabilecek unsurlar olarak değerlendirilse de, enerji fiyatlarındaki düşüş, iç talepteki yavaşlama ile YTL'de gözlenen değer kaybı cari açığın hızlı bir şekilde daralmasına ve dolayısıyla dış finansman ihtiyacının azalmasına yol açacaktır.

2008 yılının Eylül ayında kamu borç stokunun gayri safi yurtiçi hasılaya oranı ile döviz kuruna duyarlı borç stokunun payı azalmaya devam etmiş, 2008 yılının ilk on ayında merkezi yönetim bütçe gelirlerinin harcamaları karşılama oranı ve faiz dışı harcamaların vergi gelirleriyle karşılanan kısmı artış göstermiştir. 2009 yılı Programı'nda 2008 yılı merkezi yönetim gelir ve harcamalarının başlangıç hedeflerini aşması, ancak merkezi yönetim bütçe açığının azalması öngörülmektedir. Bununla birlikte, merkezi yönetim gelirlerinin önemli bir kısmının özelleştirme gelirleri ve diğer gelir kalemlerinden oluşması nedeniyle IMF tanımlı faiz dışı fazlada hedefin altında kalınması beklenmektedir. Önümüzdeki dönemde, mali disiplinin korunması ve kalitesinin artırılması ekonomik istikrar açısından önem arz etmeye devam etmektedir.

Son yıllarda, hanehalkının finansal yükümlülüklerinin GSYH'ye oranının artmasına rağmen, söz konusu oran halen AB'ye yeni katılan üyeler de dahil birçok ülkeden düşük bir seviyededir. Hanehalkı yükümlülüklerinin değişken faizli ve dövize endeksli kısmının sınırlı olması hanehalkının ekonomik konjonktürdeki olumsuz gelişmelerden diğer ülkeler hanehalkına göre daha az etkilenmesine neden olmaktadır.

Öte yandan, bankaların tüketici kredisi verme koşullarını sıkılaştırmalarına bağlı olarak önümüzdeki dönemde, bireylerin, kredi kartlarını bir kredi aracı olarak kullanmaya daha fazla yönelmeleri muhtemeldir. Tüketicilerin kredi ihtiyaçlarını, faizi tüketici kredilerine göre daha yüksek olan kredi kartlarıyla karşılamaları ise borcunu ödeyemeyenlerin sayısında artışa yol açabilecektir. Esas itibarıyla bir ödeme aracı olan kredi kartlarının amacına uygun olarak kullanılmasına özen gösterilmesi, finansal piyasaların sağlığının korunması açısından önem arz etmektedir.

Banka dışı özel kesimin uzun vadeli yurt dışı kredilerini yenileme oranı, 2001 krizinde dahi yüzde 100'ün altına düşmemiştir. Ancak, geleceğe yönelik bir değerlendirme yapılırken, 2001 krizinde sorunun daha çok Türkiye kaynaklı olduğu, bugün ise küresel kriz nedeniyle yurt dışı kredi imkanlarının daraldığı göz önünde bulundurulmalıdır.

2007, reel sektör firmalarının kârlılıklarını koruduğu ve mali bünyelerinin sağlıklı seyrettiği bir yıl olmuştur. Bununla birlikte, 2008 yılının ikinci yarısında YTL'nin değer kaybetmesi, ABD dolarının Euro karşısında değer kazanması ve finansman maliyetlerindeki artışlara paralel olarak önümüzdeki dönemde, başta açık pozisyon taşıyanlar olmak üzere, reel sektör firmalarının mali bünyelerinde bozulma ve buna bağlı olarak borç geri ödeme kapasitelerinde gerileme beklenmektedir. Bu durum, Türk bankacılık sektörünün TGA'larında bir miktar artışa neden olabilecektir.

Dünyanın önde gelen bankalarına ciddi miktarlarda sermaye katkısı yapıldığı bir dönemde, bankacılık sektörümüzün sermayesi, 2001 krizinden sonra kararlılıkla uygulanan reformlar sayesinde güçlü yapısını korumaktadır. Bankacılık sektörü büyümesini sürdürürken, mevduat ve kredinin GSYH'ye ve kredinin mevduata oranları artmaya devam etmiştir.

Kredilerin bankacılık sektörü aktifleri içindeki payı artışını sürdürmüştür. Bununla birlikte, son yıllarda ülkemizde kredi büyümesi, parasal sıkılaştırmanın da etkisiyle diğer gelişmekte olan ülkelere göre sınırlı kalmıştır. Önümüzdeki dönemde, küresel kriz nedeniyle yurt dışından kaynak sağlamanın zorlaşacağı da gözönüne alındığında, kredi artış hızının daha da yavaşlaması beklenmektedir.

Bankacılık sektörü kur riski taşıyamama eğilimini sürdürmektedir. Bankacılık sektörünün bilanço içindeki açık ve bilanço dışındaki fazla pozisyonun seviyesi, uluslararası piyasalardaki likidite koşullarına bağlı olarak azalmıştır.

Bankacılık sektörünün temel fon kaynağı mevduat olup, toptan fonlama kaynaklarına bağımlılığı düşük ve likidite yeterlilik rasyoları yasal sınırların oldukça üzerindedir. Bununla beraber, küresel likidite koşullarındaki gelişmeler, bankaların likidite yönetiminin önemini artırmaktadır. Bankamız bu dönemin en az sorunla atlatılabilmesini ve ödemeler sisteminin sağlıklı bir şekilde çalışmasının devamını teminen gerekli önlemleri almış ve almaya devam edecektir. Bununla birlikte, bu tedbirlerin amacına ulaşabilmesi için bankaların ihtiyatlı ve etkin likidite yönetimlerine devam etmeleri önem arz etmektedir.

Türk bankacılık sektörünün kârlılık performansı 2008 yılı üçüncü çeyreğinde sınırlı da olsa azalmıştır. Önümüzdeki dönemde ekonomik konjonktürdeki olumsuz gelişmelerin bankaların tahsili gecikmiş alacaklarını artırması ve dolayısıyla kârlılık performanslarını olumsuz etkilemesi beklenmektedir.

Sektörün sermaye yeterliliği rasyosu, 2008 yılının üçüncü çeyreğinde gerek özkaynakların artışı ve gerekse risk ağırlıklı aktiflerin artış hızının yavaşlaması sonucu artmış olup, halen yasal sınır ve hedef rasyonun üzerindeki yüksek seviyesini korumaktadır. Yapılan senaryo analizlerine göre, sektörün mevcut sermaye yapısı çeşitli şok varsayımları altında oluşabilecek kayıpları karşılayacak düzeydedir. Ayrıca, BDDK'ca alınan, bankaların 2008 yılı kârlarının dağıtımını izne bağlama kararı, bankaların güçlü sermaye yapılarının sürdürülmesine katkıda bulunacaktır.

Risklerin arttığı bu dönemde bankacılık sisteminin sağlamlığı çok daha fazla önem kazanmaktadır. Bankacılık sektörünün sağlamlığının bir göstergesi olarak izlenen Finansal Sağlamlık Endeksi, 2007 yıl sonuna göre kârlılık, sermaye ve faiz riski endekslerindeki azalışa bağlı olarak, 2008 yılı Eylül ayında gerilemiş olmakla birlikte, olumlu seviyesini korumuştur.

Küresel krizin diğer gelişmekte olan ülkelerle birlikte ülkemizde de daha fazla hissedilmeye başlandığı bu dönemde, tüm ekonomik birimlerin riskleri etkin bir şekilde yönetmeleri finansal piyasaların sağlığı açısından gerekli görülmektedir. Bu çerçevede, mali disiplinden taviz verilmemesi, kamu otoritelerin şimdiye kadar olduğu gibi gereken tedbirleri eşgüdüm içerisinde ve zamanında alması ekonomik istikrarın korunması açısından daha da önem kazanmıştır.